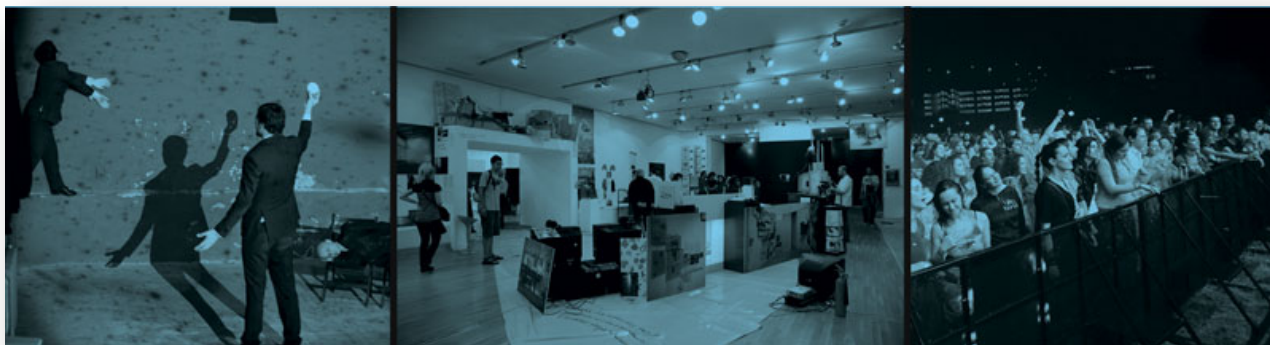

Стратегия за развитие на културата в София 2013 – 2023

СОФИЯ – ТВОРЧЕСКА СТОЛИЦА

Съдържание

I. РЕЗЮМЕ	3
II. ВЪВЕДЕНИЕ	5
1. Значение, цел и обхват на Стратегията	5
2. Принципи на работа при изготвяне на стратегията.....	5
3. Процес на изготвяне на стратегията	6
III. ВИЗИЯ 2023	7
IV. ЗА СОФИЯ	7
1. София – историческият град.....	7
2. София – младият град.....	8
3. София – творческият град.....	8
4. София – отвореният град.....	9
5. София – зеленият град.....	10
6. Предизвикателства и възможности пред Стратегията София – творческа столица: ...	10
V. СТРАТЕГИЧЕСКИ ХОРИЗОНТАЛНИ ПОЛИТИКИ	11
1. Инфраструктура	12
2. Образование и способности за активно разбиране и участие	12
3. Иновации и отваряне	12
VI. ТЕМАТИЧНИ ПРИОРИТЕТИ	12
1. Приоритет ДОСТЪП ДО КУЛТУРА	12
2. Приоритет КУЛТУРА И ЧОВЕШКИ КАПИТАЛ.....	17
3. Приоритет КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО НА ПРОМЕНЯЩИЯ СЕ ГРАД.....	21
4. Приоритет СОФИЯ - ГРАД НА ТВОРЧЕСКАТА ИКОНОМИКА	24
5. Приоритет РАВНОПОСТАВЕНО УЧАСТИЕ В ГЛОБАЛНИТЕ КУЛТУРНИ ПРОЦЕСИ.....	28
VII. ИНСТРУМЕНТИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА СТРАТЕГИЧЕСКИТЕ ПРИОРИТЕТИ	31
VIII. ПЛАН НА ДЕЙНОСТИТЕ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА СТРАТЕГИЯТА	33
IX. ПРИЛОЖЕНИЯ:	33
Приложение 1: Работни дефиниции / използвана терминология	33
Приложение 2: Референтни документи	37
Приложение 3: Използвани изследвания и анализи.....	38
Приложение 4: Становища от консултативния процес.....	39
Приложение 5: Специфики във финансирането на подсекторите в творческите индустрии	40
Приложение 6: Инфраструктура, необходима за изпълнение на Стратегията.....	41

I. РЕЗЮМЕ

Стратегията *София – Творческа столица* очертава посоката за развитие на културата в града до 2023 година. Документът описва споделената визия за културен живот в София и поставя основни предизвикателствата, пред които ние ще се изправим, в партньорство, за да осъществим визията си. Той фокусира начините, по които дейностите в областта на културата, неразривно свързани с образованието, околната среда и икономическото и социалното развитие, могат да променят нашия град. Стратегията предлага рамка, чрез която местната власт, университетите, културните оператори, частният и доброволческият сектор в изкуствата, туризма, културното и природно наследство, медиите и гражданите могат да работят заедно за постигане на общи цели.

Подготовката на Стратегията за развитие на културата в София 2013-2023 г. започна през ноември 2011 г. от експертен екип, обединен от Асоциация за развитие на София. Като начало бяха очертани структурата и обхвата, които бяха предложени на публично обсъждане. Впоследствие до месец юли 2012 г. беше разработена Стратегията, като бяха спазени всички процедури и стандарти, консултативни процеси и етапи съгласно предписанията на Съвета по административната реформа към Министерския съвет за създаване на стратегически документи, включително 33 обществени обсъждания.

Визията за Столицата ни през 2023 г. е: София се развива устойчиво като **иновативен и творчески град** на възможностите, платформа за **активно участие на гражданите** в съвременния културен живот и пълноценното им взаимодействие с културното наследство. София е **трамплин за професионално развитие** в областта на културата и изкуствата, притегателен център за изява на млади творци. София е **активен участник в международния културен обмен**; тя е средище на култури и място за споделено преживяване.

Стратегията си поставя няколко **основни цели**:

- да утвърди София като древен, модерен и космополитен град;
- да гарантира повишаване на участието на гражданите в културните дейности и на потреблението на културни продукти и услуги;
- да позиционира София в европейския и световен културен календар като привлекателна културна дестинация;
- да съдейства за подобряване качеството на живот на жителите и гостите на София.

Голям раздел на Стратегията е отделен на контекста на досегашното и актуалното културно развитие на Столицата като древен и млад град с историческо наследство и културни индустрии, като средище на толерантност, отвореност и креативност. От тук произлизат и предложените пет основни тематични приоритета, които обобщават многопластовите работни насоки на Стратегията:

ДОСТЪП ДО КУЛТУРА с основна цел: София да се превърне в творчески град, където всеки гражданин – независимо от неговия пол, възраст, етнически произход или социален статус – има достъп до разнообразни културни продукти и услуги и има възможност да развива потенциала си чрез активно участие в творчески дейности, включително във виртуалното пространство.

Приета от СОС на 20.12.2012г. с доклад вх. № 93-00-355/4/13.12.2012 г. от д-р Тодор Чобанов, Малина Едрева, Жельо Бойчев, Владимир Кисьов, Любомир Дацов, Ангел Джамбазки, Капка Георгиева

КУЛТУРА И ЧОВЕШКИ КАПИТАЛ с основна цел: София да се превърне в отворен град - жива лаборатория, в която хората експериментират и развиват своите знания, умения и творчески способности на базата на взаимно уважение.

КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО НА ПРОМЕНЯЩИЯ СЕ ГРАД с основна цел: Културното наследство да се превърне във фактор за устойчиво градско и регионално развитие и културен капитал, който притежава и икономическа и социална стойност, като едновременно с това се обогатят възможностите за взаимодействие със съвременните изкуства.

СОФИЯ – ГРАД НА ТВОРЧЕСКАТА ИКОНОМИКА с основна цел: Разкриване и използване потенциала на изкуствата, културните и творческите индустрии за интегрираното развитие на града, гарантирано от целенасочена общинска политика и генериране на благосъстояние (икономически растеж, заетост) чрез развитие на творческата икономика в града.

РАВНОПОСТАВЕНО УЧАСТИЕ В ГЛОБАЛНИТЕ КУЛТУРНИ ПРОЦЕСИ с основна цел: Превръщане на София в гостоприемна среда за привличане на аудитории и участници извън България в софийския културен и творчески живот, за съвместно създаване на културни продукти на територията на София и за домакинство на международни културни събития.

Във всеки приоритет подробно е разработено действието на три основни хоризонтални политики:

- развитие на инфраструктурата във всичките ѝ аспекти: като материална база, информационни дейности, финансови инструменти и човешки ресурси;
- прилагане на иновации и проактивно отваряне в културните процеси;
- фокусиране върху образованието и способността за активно развитие и участие.

Отделено е място на взаимодействието на държавната и местната власти на територията на София; на ролята на общинските културни институти, на културните организации в София; на значението на финансиращите програми на Столична община; на перспективите на кандидатурата на София за Европейска столица на културата през 2019 година; на важността на фестивалите, децентрализацията и международното сътрудничество; на ролята на младите творци и публики.

Като основни инструменти за постигане на приоритетите и целите на Стратегията са посочени: усъвършенстване на нормативната уредба на общинско ниво; множество нови инструменти за финансиране; развитие на маркетинга и мениджмънта на културата; информационно осигуряване на общинската културна политика; регулярни изследвания и анализи; междусекторни взаимодействия, партньорства, копродукции и др.

Дългосрочен **План за действие** ще бъде разработен след приемане на Стратегията от Столичен общински съвет, конкретен план за действие през 2013 година също ще бъде приет от СОС заедно с финансови параметри за изпълнението му. В плановете за действие ще бъдат включени редица конкретни идеи от проведените публични обсъждания.

Експертен екип изготвил стратегията и провел консултативния процес: Асен Асенов, Биляна Томова, Деница Лозанова, Диана Андреева, Момчил Георгиев, Нели Стоева, Светлана Ломева, Севдалина Войнова, Юрий Вълковски, Яна Генова.

II. ВЪВЕДЕНИЕ

1. Значение, цел и обхват на Стратегията

Ролята на тази стратегия е да създаде обща визия и споделени цели за развитие на политиките за култура в София за периода 2013-2023 г., като дефинира нейните приоритети и задачи, и предложи конкретни инструменти за прилагането на тези политики. За да се превърне в устойчив работещ и независим от политически и административни влияния оперативен документ, Стратегията предлага:

- промени в съществуващите общински механизми и инструменти за развитие на културата;
- нови политики, инструменти и инициативи;
- начини за интегриране на културата с други общински политики, като тези за социална интеграция, градоустройство, развитие на бизнеса, образование в и чрез изкуство и др.

Стратегията си поставя за цел да:

- утвърди Столицата ни като древен, модерен и космополитен град;
- гарантира повишаване на участието на гражданите в културните дейности и на потреблението на културни продукти и услуги;
- позиционира София в европейския и световен културен календар като привлекателна културна дестинация;
- съдейства за подобряване качеството на живот на жителите и гостите на София.

Времевият хоризонт на Стратегията е 2013-2023 г., териториалният обхват е Столична голяма община, съдържателният ѝ обхват засяга всички дейности, разпознаваеми като свързани с културата на Столицата с изключение на проблемите на физическата култура и генерални урбанистични проблеми. Тя не претендира за изчерпателност и подлежи на актуализиране, развитие и мониторинг съобразно бъдещи социални, технологични и правни промени. Устойчивостта ѝ не се изчерпва единствено с дейностите, администрирани от Столична община, а се основава на различни форми на партньорство и активно гражданско участие.

2. Принципи на работа при изготвяне на стратегията

ГРАЖДАНСКО УЧАСТИЕ – широк консултативен процес, всички заинтересовани страни имат възможност за участие в консултациите;

РАВНОПОСТАВЕНОСТ И БАЛАНС НА ИНТЕРЕСИ – всяка позиция е важна и има значение колкото всички останали;

ПРОЗРАЧНОСТ – становищата, изразени от участниците в консултациите, са публично достъпни, документирани и архивирани;

ЕКСПЕРТНОСТ – проучвания и анализ на софийския контекст и световния опит.

3. Процес на изготвяне на стратегията

III. ВИЗИЯ 2023

София се развива устойчиво като иновативен и творчески град на възможностите, платформа за активно участие на гражданите в съвременния културен живот и пълноценното им взаимодействие с културното наследство. София е трамплин за професионално развитие в областта на културата и изкуствата, притегателен център за изява на млади творци. София е активен участник в международния културен обмен, тя е средище на култури и място за споделено преживяване.

IV. ЗА СОФИЯ

София е модерна европейска столица с богато културно наследство, съвременен и динамичен културен живот, която играе основна роля в развитието на региона и държавата. Градът се стреми да се превърне в център на иновации, наука и академични изследвания, като възобнови своите традиции, датиращи далеч в историята на града: в София се намират най-старата библиотека в България, първият университет, първата опера. Като пресечна точка на много култури, София е променящ се град с различни лица:

1. София – историческият град

София е една от най-древните европейски столици. Първите трайни поселения на територията на днешния град възникват още в VII хилядолетие пр.Хр., когато неолитната революция навлиза в Европа през Балканите. Значително по-късно, през VII век пр.Хр. на север от топлия минерален извор, близо до река Елешница (днес Владайска), възниква древен тракийски град, документиран по-късно от римляните като Сердика. В римската епоха (I - IV в.) градът процъфтява като център на провинция Вътрешна Тракия. През III-IV век Сердика е столица на различни римски провинции. Тук през 311г. император Галерий издава „Едикта на толерантността“ с който се прекратяват последните големи гонения срещу християните в Европа. От средата на VI в. градът се възражда като важен административен и стопански център на Византийската империя с името Триадица. От началото на XV в. е и последното име на града – София (*Премъдрост Божия*). София разполага с уникален културно-исторически ресурс, който съчетава забележителни примери за типа строителство и архитектурни ансамбли от епохите на Античността, Средновековието, след Освобождението и архитектурата на XX век.

София се характеризира със стил, религиозен и етнически плурализъм на културното наследство и предлага зони, в които хармонично съжителстват различни религии, етноси и култури. Общо на територията на Столична община са регистрирани около 1720 по важни недвижими

културни ценности, от тях 830 се намират в централната градска част, от които 110 са с национално значение. Сред тях от световно значение е Боянската църква. С определена културно-историческа стойност са и редица запазени индустриални сгради, които освен като културни ценности, продължават да изпълняват и определени стопански функции. Територията на областта, извън нейния административен център, също разполага с обекти на културното наследство. Сред тях с особено значение е агломерацията на манастирите от т.нар. “Софийска Света Гора”.

2. София – младият град

София е най-големият град в България и 13-ят по големина в Европейския съюз. София е основен административен, индустриален и транспортен център на страната. Населението наброява 1 291 591 души, което представлява 17.5% от населението на страната и допринася за създаването на повече от 34% от brutния вътрешен продукт. Столичният регион обхваща 38 населени места с едва 1.2% от територията на страната, но в него е съсредоточена 1/5 от работната сила на България.

София е притегателен център за младите хора със своите 185 средни училища и над 20 университета, с развиваща се икономика и отвореност към света. Тук се намират 22 учебни заведения по изкуствата, от които 6 са с национално значение. По данни на Националния статистически институт около 1/3 от жителите на София са на възраст от 15 до 34 години. През последните години София предлага на младите хора все по-разнообразни възможности не само за добро образование, реализация и кариерно развитие, но и за богат културен живот, изява и различни алтернативи за прекарване на свободното време. В София се намира най-голямата в България закрита спортна зала, която се използва и за културни събития. Градът е на едно от първите места сред европейски градове, които предлагат свободно ползване на безжичен интернет в обществените пространства, парковете и градините.

3. София – творческият град

София е град с богат и динамичен съвременен културен живот. Културният календар на града предлага множество утвърждаващи се и утвърдени международни фестивали и културни събития, с потенциал да привличат все повече интерес от страна на българска и чуждестранна публика. Разнообразието на културния живот в София не се изчерпва само с фестивалите, тъй като градът предлага широк спектър от културни събития всеки ден в множеството театри, галерии, кина, концертни зали и алтернативни културни пространства на града. В София се намират 1/4 от театрите и 9% от библиотеките в страната; 28 музея от 229 за страната, от тях 6 национални от 9 за страната;

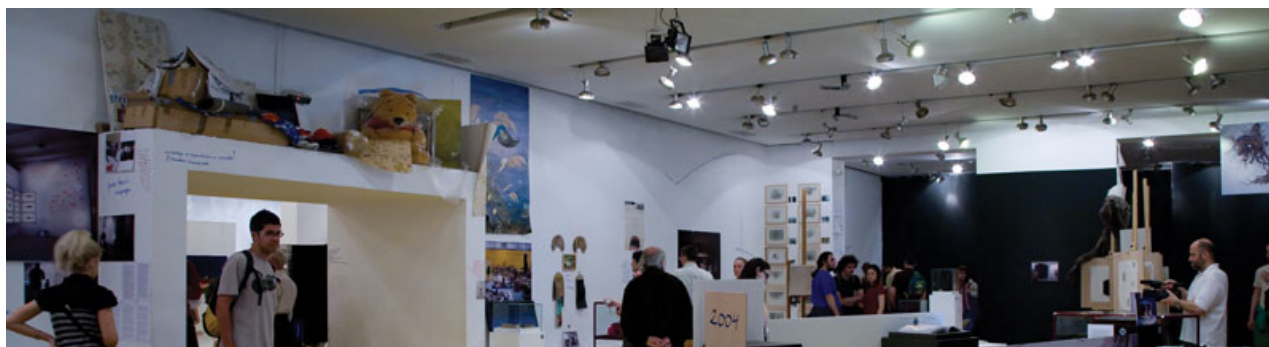

Приета от СОС на 20.12.2012г. с доклад вх. № 93-00-355/4/13.12.2012 г. от д-р Тодор Чобанов, Малина Едрева, Жельо Бойчев, Владимир Кисьов, Любомир Дацов, Ангел Джамбазки, Капка Георгиева

над 60 галерии (вкл. в банки, учебни заведения и др.) – от тях 2 национални и 1 градска; 31 кинозали, 3 киноцентъра, над 120 читалища, от 177 издателства в страната 130 са в София (73%).

София е национален център на културните и творчески индустрии. Основните показатели за икономическа значимост на културните и творчески индустрии показват концентрация между 49% до 92% в града за различните браншове. В изкуствата, културните и творчески индустрии в България са заети 93 323 човека, което е 3,4% от заетите в националната икономика, а в София заетите са 54 293 или 6,7% от всички заети в града.

Успоредно с това София е град и на алтернативни културни пространства, разделени условно в четири категории, които често се преплитат: места на малцинствата; скрити архитектурни забележителности; места на софийски градски културни практики и места на алтернативна художествена продукция и консумация. Алтернативните културни пространства допринасят за личното отношение към града, за личното преживяване, което свързва гражданите на София с техния град.

Столична община насърчава творческия образ на София чрез финансиране на проекти и инициативи по програма „Култура“, Културния календар на общината и програма „Европа“. Важна част от политиката на Столична община към развитие на културата в града е кандидатурата на София за Европейска столица на културата през 2019 г., проект, който София развива заедно със своите граждани.

4. София – отвореният град

В своето многовековно развитие София играе важна роля в историята на българските земи като средищен център, естествено кръстовище на пътищата между Изтока и Запада.

Днес София е град на отворените пространства, в които могат да застанат един до друг хора с различни нагласи, култури, религии. В самия център на града, в близост един до друг, се намират четири храма: джамия, синагога, източноправославна църква и католически молитвен дом, които образуват един своеобразен четириъгълник на взаимното уважение между хора, изповядващи различни религии. Тази специфична култура на града допълнително се развива от постоянното нарастване на глобалната миграция и постепенното превръщане на градските пространства в умалени копия на все по-пъстрия и разнороден свят около нас. София възприема отвореността и културното разнообразие като ценност, като ресурс за развитие, но и като възможност за обществено израстване и обогатяване. Идеята за отваряне на градовете има културен код, който се отдалечава от традиционното разбиране за мултикултурно общуване и съжителство между различни общности. Градската среда не е просто най-подготвеното място за подобно общуване, тя е теренът, на който може да бъде направен опит за интеркултурна промяна. Градското развитие се базира върху идеята, че между различните общности трябва да протичат общуване, диалог, размяна на културен капитал.

5. София – зеленият град

Създадена около минерални извори, планирана и изградена от чуждестранни архитекти след Освобождението с множество великолепни паркове и градини, и днес София е един от най-зелените градове в Европа със своите близо 10 000 дка паркове. Територията на Голяма София е с изключително разнообразен релеф, растителност и фауна; с множество реки, езера и язовири; с туристически обекти и екопътеки. Емблематична сграда за центъра на града е Централната минерална баня, която е превърната в пространство за култура и изкуство. Над София на площ от 300 кв.км. се издига и една от най-посещаваните български планини – природен парк Витоша. Тя предлага туристически маршрути за лятото и центрове с отлично поддържани писти и ски съоръжения, които могат да се ползват и през нощта. Природен парк „Витоша“ приютава и красиви природни феномени като екорезервати, Боянския водопад, каменни реки, Духлата - най-дългата пещера в България и др.

6. Предизвикателства и възможности пред Стратегията София – творческа столица:

Въпреки своите силни страни, София има много нерешени проблеми, които тази Стратегия разглежда като предизвикателства и възможности:

Инфраструктура за културни събития: Въпреки богато си разнообразие от културни събития, София продължава да има необходимост от модерни зали, както и културни центрове в периферията на града, които да дават възможност за създаване на качествен културен продукт. Недостатъчно добре се използват индустриалните сгради, наследени от миналото, които могат да бъдат превърнати в интерактивни пространства за култура. София не предлага достатъчно възможности за алтернативни културни пространства и изява на млади творци за техните дебюти. Не се използва пълноценно капацитета на обществените пространства за предлагане на културни продукти и услуги.

Публики и достъп до култура: Изследванията показват, че в София през последните години се наблюдава нарастване на броя на публиките. Въпреки това достъпът до културни събития все още е ограничен, по-голяма част от проявите се случват в центъра на града, което затруднява достъпа на живеещите в кварталите на София. Няма достатъчно активни и последователни политики, които да привличат нови публики, включително и чрез образователни програми и използване на нови технологии.

Дебати за култура: Продължават да липсват достатъчно пространства за култура и дебат, както и задълбочени дебати по важни въпроси за развитието на културата. София няма достатъчно добре развита културна критична публичност, която да формира мнения и търси по-добрите решения на актуалните проблеми и дилеми.

Изследвания и мониторинг: Липсва достатъчно богата и постоянно обновяваща се база данни от изследвания за развитието на културните политики в града, мониторинг на въздействието от тези политики, състоянието на културния сектор. Картографирането на инфраструктурата за провеждане на културни събития, нейното актуално състояние и възможности не се извършва системно и цялостно.

Икономическа криза: Въпреки икономическата криза, Столична община продължава да отделя средства, с които да стимулира обогатяването на културния календар на града. Средствата са ограничени и не дават възможност за устойчиво развитие на утвърдени културни събития и тяхното по-добро позициониране на международно ниво. В този контекст е необходимо да се развият алтернативни методи за набиране на допълнителни средства, като се използват всички възможности, опит и добри практики от други европейски градове.

Партньорства: Все още между-институционалната и междусекторна комуникация не дават възможност за изграждане на трайни, ефективни и ефикасни партньорства. Липсва изградена среда, която да стимулира по-висока синергия между институциите и секторите, обмяна на опит и съвместно решаване на проблеми. София не използва пълния си капацитет за установяване на устойчиви и работещи международни партньорства.

Реклама: София няма изграден ясен и разпознаваем образ на международно ниво. Необходими са системни и активни дейности в позиционирането на града, както на национално, така и на регионално и международно ниво, изграждане на система за реклама на богатото културно и историческо наследство и съвременен културен живот в София.

V. СТРАТЕГИЧЕСКИ ХОРИЗОНТАЛНИ ПОЛИТИКИ

Всеки тематичен приоритет в Стратегията е разработен чрез три стратегически хоризонтални политики, които имат ключово значение за балансираното развитие на културния живот в Столицата:

1. Инфраструктура

В периода от 2013 до 2023 година основен приоритет в София ще бъде развитието на творческата инфраструктура, като под това се разбира развитието на всички пред-условия за пълноценен творчески процес, включително **материалната инфраструктура** (сцени, зали, оборудване и т.н.); **информационната инфраструктура** (канални за промотиране на културни събития, арт-критика, пространства за диалог за култура и други); **финансови инструменти** (подкрепа и стимулиране на творческата дейност – професионална и любителска); **инфраструктура на човешките ресурси** (професионална подготовка на културни мениджъри, местни културни посредници и други).

2. Образование и способности за активно разбиране и участие

В периода от 2013 до 2023 г. основен приоритет в София ще бъде развитието на творческите способности на гражданите от всички райони на града, от всички възрасти, от всички обществени групи, като това включва както активното стимулиране на връзките между култура и образование в началното, средното и висшето образование, така и различни формати и инструменти за развиване на способностите на граждани от различни възрасти да разбират изкуствата и наследството и да бъдат творци в ежедневието си.

3. Иновации и отваряне

В периода от 2013 до 2023 г. основен приоритет в София ще бъде отварянето на културния живот, като под това се разбира както стимулирането на активен културен обмен с Европа, Азия, САЩ и други близки и далечни държави и региони, така и активният културен обмен с различни части на България. Цел ще бъде също така и цялостното отваряне на културния живот към нови форми, стилове, жанрове, подходи, както и използването на нови технологии с акцент върху експеримента и иновациите, включително в интерпретирането и свързването на културното наследство със съвременната култура.

VI. ТЕМАТИЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Стратегията *София – творческа столица* включва **пет приоритета**, които имат за цел да фокусират усилията на политика за развитие на културата в София за периода до 2023 г.

1. Приоритет ДОСТЪП ДО КУЛТУРА

Дефиниция:

Този приоритет включва три измерения на достъпа до култура: развитие на публиките, пълноценно културно участие и новите форми на културно участие и културно потребление, станали възможни с развитието на информационните и комуникационни технологии.

По отношение на публиките и потребителите този приоритет включва анализ и конкретни предложения за разширяване на достъпа до изкуства и културно наследство на гражданите и гостите на София, като навсякъде се има предвид „публики“, а не за „публика“. Това се базира на убеждението, че става дума не за една хомогенна група, а за множество общности, с различен опит, интереси, възможности и различни бариери пред достъпа до култура. От друга страна този приоритет съдържа и разбирането, че проблемите на достъпа са свързани и с ограниченията при предлагането.

По отношение на културното участие този приоритет поставя акцент върху проблемите, потребностите, възможностите и перспективите за активно участие в културния живот на граждани с различна възраст, образование, социален статус, живеещи в различни райони на София. Става дума както за професионалното участие в културния живот на столицата, така и за многообразието от любителски форми.

По отношение на новите форми на културно участие и културно потребление, този приоритет фокусира вниманието върху новите възможности и предизвикателства, които в световен мащаб предизвикаха появата на термини като „Култура 3.0“ и „дигитално поколение“, но също така и „дигитално разделение“ и „дигитално включване“.

Контекст:

София може да се похвали с богато и все по-разнообразно предлагане на културни събития, продукти и услуги с различно качество, естетическа ориентация и степен на професионализъм, традиционни и авангардни, включващи български и международни творци. Същевременно състоянието на публиките – потребителите на култура – остава не съвсем ясно. Изследвания на национално ниво от 2003 г. и 2007 г. показват свиване на публиките за почти всички изкуства.

Някои сравнителни данни за София през 2007 г. за посещението на културни дейности и прояви от хора между 25-64 г. показват: не посещавали кино през последните 12 месеца: общо за страната - 81,9%, за София - 51,4%; не посещавали представления на живо през последните 12 месеца: общо за страната - 61,9%, за София – 45,7%; не прочели нито една книга през последните 12 месеца: 47,9% общо за страната, за София – 31,7%.

Тази положителна динамика на по-високо потребление и участие на населението в културни дейности в София, в сравнение с общото за страната, се обуславя и с по-високия разход на домакинствата за култура в столицата. Паричният разход на домакинствата за изкуства, културни и творчески индустрии нараства за България от 269 лв. през 2008 г. на 277 лв. през 2009 г., или прираст от 2,75% и представлява 3,42% през 2008 г. и 3,45% през 2009 г. от всички разходи на домакинствата. В София паричният разход на домакинствата за изкуства, културни и творчески индустрии бележи същата тенденция на нарастване, но с двойно по-висок обем: 450 лв. през 2008 г. и 530 лв. за 2009 г., или прираст спрямо 2008 г. от 17,55% и представлява 4,43% през 2008 и 5,07% от всички разходи на домакинствата. За потребление на кино, театър и концерти, домакинствата на национално ниво отделят 4 лв. през 2008 г. и 3 лв. през 2009 г. В София за потребление на кино, театър и концерти, домакинствата отделят три пъти повече: 12лв. през 2008 г. и 11 лв. през 2009 г.

Това кореспондира и с наблюденията на културния сектор, който все по-често отчита пълни театрални салони, успех на българските филми, добри продажби на българските автори и т.н. За съжаление малка част от културните институции и организаторите на културни събития в София

разполагат с подробна и систематизирана информация за своите публики, което прави цялостния анализ твърде труден. Все пак сред творците и културните мениджъри има консенсус, че развитието на публиките, включително привличането на нови публики от различна възраст, образователен и социален статус, от различни райони на града, е от изключителна важност.

Когато става дума за активно участие в артистични дейности, а не само за потребление на култура, данните са тревожни. Изследване на Евробарометър от 2007 година показва, че българите са сред гражданите на Европейския съюз, които най-рядко участват в артистични дейности като театрални и танцови спектакли, свирене на музикални инструменти (самостоятелно или в група) и други. За съжаление не разполагаме с актуални данни за активното културно участие за София.

София предлага множество възможности за граждани от различни възрасти, които желаят да танцуват, да свирят, да се занимават с фотография и други форми на артистично изразяване. През последните години се наблюдава засилен интерес на младите хора към българския фолклор и народните танци; съществуващите в София над 120 читалища предлагат различни школи и курсове за деца и младежи, но също така и за хора в активна възраст; пенсионерските клубове дават възможност за общуване и изява и на хората от третата възраст. Възможностите за културно участие, за активно включване в културния живот и изразяване чрез артистични дейности, не са равномерно разпределени между различните социални групи в столицата, както и между различните райони на града. Проучванията показват, че живеещите в центъра на града имат по-широки възможности, но това разделение минава не само по линията център-периферия, но и сред различните социални групи в града. В допълнение в този приоритет става дума и за многообразната алтернативна сцена, която се случва със собствените усилия на гражданите, най-често извън културните институции и традиционните културни пространства, често незабелязана и неподкрепена от общинските и държавни културни програми, която обаче формира съществена част от културния живот на столицата.

Не на последно място темата за достъпа до културата би била непълна, без да отчете нарастващото потребление на културни продукти и още по-важното – нарастващото създаване на културни продукти – в интернет среда. Изследванията показват, че гражданите на България и в частност на София имат над средното за Европейския съюз ниво на интернет свързаност и висока степен на притежание на персонални компютри. Голяма част от младите хора и от хората в активна възраст прекарват все повече време пред компютрите и за много от тях това е единственият им досег до културно съдържание (фотографии, музика, видео, филми) – българско и глобално. Същевременно темата за авторските права и за достъпа до културни продукти в интернет става все по-важна за местните и глобалните културни политики.

Предизвикателства:

- Развиване на способностите за по-дълбоко разбиране и интерпретиране на културното наследство и съвременните изкуства сред по-широки слоеве от населението на София.
- Привличане на нови публики към съществуващите и нови културни събития в София, включително публики, които досега не са имали досег до съответното изкуство.
- Развиване на професионален подход към привличането и развиването на публиките сред културните мениджъри от обществения, частния и неправителствения сектор.
- Стимулиране на културното участие на различни групи от обществото и особено на такива, които са сравнително слабо представени в културния живот на столицата.
- Подкрепа за алтернативната неинституционална културна сцена в София.

- Създаване на условия за максимално използване на възможностите на интернет и социалните мрежи за преодоляване на редица проблеми на достъпа до култура, включително достъп до качествено българско и европейско културно съдържание, проблеми с физическия достъп, проблеми, свързани със социално изключване, проблеми поради финансови ограничения на потребителите.

Цел на приоритет ДОСТЪП ДО КУЛТУРА: София да се превърне в творчески град, където всеки гражданин – независимо от неговия пол, възраст, етнически произход или социален статус – има достъп до разнообразни културни продукти и услуги и има възможност да развива потенциала си чрез активно участие в творчески дейности, включително във виртуалното пространство.

Задачи

Стратегическа хоризонтална политика - образование:

- Разработване и реализиране на програми за развиване на интереса към определени изкуства, като например програми за стимулиране на четенето, стимулиране на интереса към съвременния танц и музика, към архитектурното наследство.
- Разработване на програма за развитие и подкрепа на качествена арт-критика и други форми на популяризиране и интерпретиране на изкуствата и културното наследство, така че те да са по-интересни и по-достъпни за гражданите на София.

Стратегическа хоризонтална политика - инфраструктура:

- Обновяване на културни общностни центрове – читалища, с акцент в периферията на града, чрез създаване на многофункционални зали, което ще насърчи изграждането на аудитории, участието в културни дейности, създаването на културни продукти в територии с недостатъчно високо културно потребление.
- Разработване на програма за развитие на капацитета на културните мениджъри от всички райони на София, включително чрез обучения, обмени и други форми. Оказване на подкрепа за развитие на капацитета на читалищата и културните центрове като местни посредници.
- Разработване на специални програми и инициативи за реализиране на достъп до културни продукти и събития на хората с увреждания, включително физически достъп до културните институции, а също така експериментални програми за субтитри при сценичните изкуства за хора с увреден слух и други подобни инициативи.
- Специални усилия за развитие на информационната инфраструктура на културния живот в София, включително осигуряване на навременна и подробна информация за културните събития по различни канали – външна реклама, медии, интернет и други алтернативни канали.
- Развитие на инструменти за подкрепа на граждани, които поради финансови бариери нямат достъп до културни събития, продукти и услуги.

Стратегическа хоризонтална политика - иновации и отваряне:

- Подкрепа за изяви и турнета на културни организации в различните райони на София.
- Стимулиране на представянето на разнообразни и нови културни форми и жанрове, включително европейски и световни.
- Привличане на нови аудитории чрез използване на нови технологии, образователни програми и прилагане на работещи международни практики.

- Стимулиране на създаването на културни продукти и услуги в интернет среда и достъпа до тях.
- Обучения за културни организации и институции за по-добро използване на възможностите на интернет и социалните мрежи.

Ще сме постигнали успех когато:

Все повече граждани имат достъп до висококачествени български и европейски културни продукти, произведения на съвременните изкуства и модерно представено културно наследство, който зависи на първо място от техните интереси и това се случва благодарение на:

- Периодични турнета и изяви (концерти, изложби, прожекции и други) на публично финансираните културни организации в София, включително (но не само) общинските театри и библиотека, музикални формации, галерии и музеи, и други, в различни райони на столицата.
- Реновирани общностни центрове и читалища с изградени мултифункционални зали.
- Постоянно действащи програми на културните организации и институции в София за подпомагане достъпа до културни продукти и събития на хората с увреждания, например експериментални програми за субтитри при сценичните изкуства за хора с увреден слух и други иновативни инициативи.
- Разнообразни програми и проекти – включително финансирани от Столична община – за стимулирането на достъпа до интернет и висококачествени културни продукти и услуги в интернет среда за групи от населението, които са изолирани или с ограничени възможности.
- По-добра информираност на гражданите на София за съвременния културен живот благодарение на изградена система за комуникация и реклама на културни събития.

Все повече граждани имат интерес и - разбиране за различни форми и видове изкуство, за многообразието на културното наследство на София, България и Европа, включително благодарение на:

- периодични и разнообразни артистични проекти, реализирани в софийските училища с участието на професионални артисти и културни дейци – музиканти, театralи, танцьори, визуални артисти, поети и писатели, фотографи, филмови дейци, археолози, архитекти и други – в сътрудничество с независими културни организации и с участието на публично финансиране.
- програми за развиване на интереса на всички възрасти към изкуствата и наследството и за стимулиране на културното потребление и културното участие, като например програми за стимулиране на четенето, на интереса към съвременния танц, към класическата музика, към различни видове наследство и други, осъществявани в партньорства с медии, неправителствен сектор, бизнес, публична власт.

Все повече граждани имат възможности за активното творчество – професионално и любителско – в различни видове изкуства, включително в интернет среда, благодарение на:

- улеснен и стимулиран от Столична община достъп на младите творци, независимите артистични организации и организации, продуциращи международни артистични копродукции до съществуващата културна инфраструктура в столицата, включително до общинските културни институти, читалищата и други, за работа, репетиции и зали за приемно показване;

- увеличен капацитет на ключови читалища и други културни организации в столицата да действат като културни посредници и да предлагат разнообразни културни възможности благодарение на приоритетно общинско подпомагане за тяхното развитие, ремонти и оборудване, мениджърско и маркетингово обучение и други.

2. Приоритет КУЛТУРА И ЧОВЕШКИ КАПИТАЛ

Дефиниция:

Този приоритет включва укрепване и повишаване на културните компетенции, знания, лични умения и мотивация както на създателите на културни продукти и услуги, така и на настоящите и бъдещите им потребители в София. В него основно място заема грижата за формиране на творчески мислещи граждани, активни потребители и участници в културния живот, както и за развиване, привличане и задържане на таланти, в условията на нарастващата транснационална мобилност и все по-голяма конкуренция между градовете и регионите. Креативността е възможна във всички сфери на човешката дейност: в изкуствата, науката, на работното място и в ежедневието. Всички хора имат творчески заложби и когато открият своя творчески потенциал, това въздейства силно върху самоуважението и върху цялостните постижения. Според изследователи струпването на креативност и артистичен талант в градовете в период на икономическа рецесия, ако може да бъде удържано със съответните стимули, води до бърз икономически ръст и дългосрочен просперитет. Артистите правят тези градове интересни и приятни за живеене, привличат се иновативните бизнеси, а след тях идват и другите инвестиции. Това изисква гостоприемна, включваща и стимулираща култура и привлекателен стил на живот, както и достатъчно възможности за предизвикателно и удовлетворяващо кариерно развитие.

Контекст:

В София е съсредоточен институционалният, административен и човешки ресурс на страната. София е регионът с най-висок относителен дял на населението в трудоспособна възраст – 66.5%, като в регионален аспект най-образовани са жителите на столицата, тъй като всеки трети (36.8%) е с висше образование. Над 1/3 от гражданите на София са на възраст между 15–34 години. На територията на София се намират основните образователни институции, включително и в областта на културата и изкуствата, както и неправителствени организации със значителна експертиза, осъществяващи проекти с фокус върху повишаване на компетенции и обмяна на опит. Съсредоточаването на културните и творческите индустрии на територията на София създава ядро за иновации и е мощен източник за икономическо развитие. Това в голяма степен укрепва културната жизненост на града. Увеличават се силните страни на София като „град на образованието“, което също привлича таланти хора с потенциал за устойчив принос към икономическото развитие и културната виталност на града.

Въпреки тези положителни аспекти, София не присъства в международните индекси на иновативните и креативните градове. Равнището на регистрирани патенти в София е незадоволително в сравнение с други съизмерими европейски градове. Проучвания очертават и преобладаващото мнение на младежите между 16 и 20 години в Столицата, които разбират културата като чист град със забележителности, а не като възможност за лично участие и собствена артистична изява. Съществува риск човешкият капитал в София да не разгърне творческия си потенциал. Преодоляването на тази опасност се нуждае от подкрепяща среда, чиято основа са установените партньорства между публичните власти, академичните среди,

бизнеса и структурите на гражданското общество – взаимодействие, което трябва да продължи да се развива.

Предизвикателства:

- Създаване на среда, която дава свобода, предоставя възможности и определя като ценност откриването и изявата на таланта, творчеството и иновациите на гражданите.
- Развиване, привличане и задържане на творци, които да живеят, творят и представят произведенията си в града.
- Създаване на среда за професионално и кариерно ориентиране и развитие, обществено признание с цел привличане и задържане на талантливи и опитни творци в София.
- Институционализиране на интерактивни програми за сътрудничество между училищата и културните институти и организации на територията на София, които да подпомогнат развитието на творческото мислене и да повишат културната грамотност на подрастващите.
- Развиване на творческото преподаване, включително и чрез навлизане на все повече нови технологии, за да се повишат уменията и способностите на учащите за творческо изразяване, иновативност и участие в културния продукт.
- Насърчаване на образователната и културна мобилност, обмените и участието в международни мрежи, които да отворят града към световните културни тенденции и да дадат възможност за трансфер на културни и социални иновации.

Цел на приоритет КУЛТУРА И ЧОВЕШКИ КАПИТАЛ: София да се превърне в отворен град - жива лаборатория, в която хората експериментират и развиват своите знания, умения и творчески способности на базата на взаимно уважение.

Задачи

Стратегическа хоризонтална политика - образование:

- Създаване на платформа за сътрудничество между столичните училища и културните институти и организации на територията на София, която да надгражда над знанията и уменията, добивани в училище. Основните цели са формирането на културна грамотност и вкус към съвременното изкуство, както и насърчаването на креативността на подрастващите и възможностите им за изява.
- Насърчаване на създаването на интерактивни образователни места/структури/програми, което позволява участието на граждани в създаването на културни продукти и експериментиране в културните институти (библиотеки, галерии, музеи, читалища и др.) и в рамките на фестивалните програми и културни инициативи в София.
- Насърчаване на творческо преподаване и учене, чрез квалификационните програми за директори и учители на столични училища и създаване на модели на публично – частни партньорства с културни институти и културни оператори.
- Разширяване на възможностите за професионално развитие на създателите на културни продукти и услуги, както и развиване на мениджърски и предприемачески

умения чрез учене през целия живот. Разработване на менторски програми, които да изградят връзки между поколенията чрез обмяната на опит между творци с утвърдени имена в сферата на изкуството и културата и начинаещи творци.

- Използване на механизмите на публичното и частно финансиране за разширяване на стипендиантските програми в областта на изкуствата, културата, новите медии, културен мениджмънт и продуцентство, както и организиране на стажове в публични и частни културни институти и организации на територията на София, и в побратимени на София градове.
- Продължаваща подкрепа и насърчаване на дебютите в областта на съвременните изкуства и културата, чрез конкурсно финансиране, и чрез поддържане на квоти за дебют в дейностите на общинските културни институти.

Стратегическа хоризонтална политика - инфраструктура:

- Картографиране на общинските сгради: потенциална инфраструктура, открити пространства и терени на базата, на която и чрез механизмите на публично-частни партньорства да бъдат изградени съвременни пространства с визионерски дизайн за споделен творчески експеримент (ателиета, репетиционни, работни площи и оборудване), които да насърчават български и чуждестранни професионални и самодейни творци да управляват и развиват собствени културни проекти, свързани със София.
- Създаване и развиване на мрежа от съществуващи на територията на София арт клубове и заведения под знака „София – творческа столица“, които опосредстват връзката на гражданите с културата в ежедневието им, като привличат публика чрез предлагане на културна продукция. След анализ-картографиране ще бъдат разработени както критерии, така и стимули за включване в мрежата София – творческа столица.
- Създаване на повече открити сцени, обособени градски пространства, в които да се представят и организират концерти, изложби, интерактивни събития, за да привлекат гражданите като участници в културните събития и провокират реакцията и мисленето на софийската аудитория. Откритите сцени и обособените градски пространства могат пълноценно да се използват и за насърчаване на аматорски изяви.
- Разработване на програма за малки грантове, ориентирана към индивидуални артистични проекти и проекти на неформални групи, като съдържанието на артистичния продукт трябва да бъде свързано със София.
- Брандиране на града по атрактивен и съвременен начин, така че да изглежда като живо, интересно, приятно място за живеене, учене, работа и забавление.

Стратегическа хоризонтална политика - иновации и отваряне:

- Насърчаване на инициативи в публичното пространство, чрез използване на новите технологии и на безплатния безжичен интернет в откритите градски зони, които да подпомагат гражданите да формират мнение и позиция спрямо изкуството и свобода на изразяването, включително и чрез участие.

- Повишаване на видимостта на културните продукти и събития, включително и чрез нови технологии.
- Футуристични изследвания – прогнозиране на бъдещи тенденции и разработване на сценарии за въздействие, проследяване на развитието на иновативните технологии в сферата на културните и творчески индустрии чрез партньорства между академични институции, общинска администрация, независим творчески сектор и насърчаване на прогресивното развитие на съдържание.

Ще сме постигнали успех когато:

Все повече образователни програми, извънкласни и извънучилищни форми и дейности, свързани с ученето през целия живот, предлагат възможности за развитие на творческото мислене, нестандартните решения и новаторството, като това се случва благодарение на:

- Изградената и действаща интерактивна образователна платформа в поне 5 културни института и организации в София;
- Софийските фестивали, които предлагат и интерактивни програми – творчески ателиета за деца и възрастни;
- Активно действаща програма за подкрепа на иновативни и експериментални проекти на индивидуални артисти и/или неформални групи, които обогатяват културния фонд на града;
- Създадена платформа за менторство и за професионални стажове както в софийски културни средища и организации, така и чрез обмен с побратимени на София градове и градове – партньори в състезанието за титлата Европейска столица на културата;
- София се налага като балкански център за дебют.
- В минимум половината от столичните училища има установени практики на творческо преподаване.

Все повече граждани са експериментирали и са били вдъхновени от досега си със съвременните изкуства и културата, и когато участието в правенето и разпространяването на творчески дейности включително чрез новите дигитални технологии се е увеличило, като това се случва благодарение на:

- Изграден и действащ съвременен мултифункционален арт център (например Трамвайното депо), предоставящ както пространства за създаване на културни продукти, така и пространства за излагане и представяне.
- Новите технологии са естествена част от програмата на Софийския културен календар;

Все повече нарастват артистичните места и иновативните културни инициативи, така че съвременното изкуство в градска среда да се превърне в част от ежедневието на софиянци и гостите на града, правейки София творчески град, в който живеят хора с въображение, град, пълен с живот, оптимизъм и възможности, като това се случва и благодарение на:

- Изградени поне 15 открити сцени в софийските квартали и обособени артистични пространства за изкуство в градска среда;
- Разпознаваем образ на София през съвременната му визуална идентичност;

3. Приоритет КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО НА ПРОМЕНЯЩИЯ СЕ ГРАД

Дефиниция:

По този приоритет ще се работи за постигане на целите и инструментите на културната политика в София относно културното наследство, синхронизиране на дейността на държавата, местната власт, бизнеса и гражданите и нарастване на ролята на културното наследство в цялото му многообразие като фактор за устойчиво регионално развитие .

Контекст:

София притежава изключително богато и разнообразно културно наследство. То обхваща не само недвижимите и движимите археологически, исторически, архитектурни ценности от различни епохи. Към него се включва и съществуващото нематериално живо наследство (фолклор, кухня, традиционни самоуправляващи се български културно-просветни сдружения), наследството на малцинства и мигрантски общности, индустриалното наследство. Многообразното наследство на София има огромен потенциал като фактор за формиране на идентичност, създател на икономически стойности и повишаване на благосъстоянието на града, като двигател на културното потребление на гражданите, включително и в интернет пространството, като стимул за културно и социално сближаване в рамките на града и региона и в международен план.

Културното наследство на София има особена значимост по отношение на българското, европейското и световно културно наследство. С дългата си и наситена със значими събития история градът се явява мост между различните епохи по нашите земи – от Праисторията към Античността и Средновековието, през Възраждането към Новото време. С превръщането си в столица на България градът е носител на важни културни традиции и свидетелство за развитието на националната и на Европейската култура през XIX и XX век.

София е водещ център на музейното дело в България. Тук се намират най-важните музейни институции и водещите експозиции. Градът играе ключова роля по подготовката и изпращането на изложби в чужбина, в приемането на гостуващи изложби. Ролята на София за музейното дело е призната и развита в „Концепция за развитие на водещи столични музеи“, стратегически документ, утвърден от Министерския съвет. Наред с подкрепа за дейността на националните музеи на нейна територия, Столична община развива собствена музейна система, включваща Музея за история на София, Софийска градска художествена галерия и други звена.

На територията на Столична община се намират множество важни недвижими културни ценности, в т.ч. Боянската църква – обект в списъка на Световното наследство на ЮНЕСКО, археологическият резерват „Сердика-Средец“ с храмовете „Св.София“ /VIти век/ и „Св.Георги“ /III-IV век/, храм-паметникът „Александър Невски“ и мн.др. София е град с огромна роля в историята на християнството, като трябва да се отбележат „Едикта на толерантността“ от 311г., Сердакийския събор от 343г. и редица други събития. В Средновековието се полагат основите на „Софийската света гора“ – пояс от манастири и храмове, които и до днес определят София като място за религиозни пътувания и поклоничество. В „Стратегическия план за развитие на културния туризъм“ от 2009г. София е разпозната като център на основен туристически регион озаглавен „Велика София“ и включващ в себе си всички по-значими културни ценности на територията на общината.

Културното наследство на българската столица играе важна роля за развитието на нейната икономика. Културното наследство бележи положителна динамика във всички наблюдавани

икономически показатели през 2009 г. спрямо 2008 г. Концентрацията на тези показатели, измерващи икономическият принос наследството в София, бележат динамика към увеличение през 2009 г. спрямо 2008 г. по четири от показателите, с изключение на заетите лица, където се наблюдава намаление на концентрацията.

Относителният дял на културното наследство в икономиката на София повтаря тенденции, които се наблюдават и на национално ниво. Свитият обем в икономиката на София показва, че въпреки увеличаването на добавената стойност в абсолютни стойности, нарастването на преките чуждестранни инвестиции и оборота, са необходими много сериозни насърчителни мерки: инвестиционни за стимулиране на дейностите в културното наследство и превръщането му в устойчив дял от икономиката на София.

Предизвикателства:

- Междуинституционален диалог и синхронизиране на културната политика на София с Националната стратегия за развитие на българската култура, Стратегическия план за развитие на културния туризъм и документите на ЕК за програмния период 2014-2023, които имат отношение към културното наследство.
- Постигане на междупоколенчески трансфер в управлението на културното и природното наследство в София като фактор за устойчиво развитие.
- Системно изучаване на културното наследство на града в духа на най-добрите национални и европейски практики и представяне на резултатите пред международната научна общност.
- Ефективна социализация на културното наследство в живота на града и културните процеси, без София да се превръща в град-музей.
- Осмисляне на обхвата на културното наследство, част от което не се разпознава като такова или се счита за проблематично (например наследството на малцинствата и мигрантските общности в София, индустриалното наследство, наследството на социализма, османското наследство).
- Утвърждаване на историческия център на София като част от Световното културно наследство.
- Комплексният характер на дейностите, свързани с културното и природното наследство на града, изисква интердисциплинарен подход.
- Насърчаване на мобилността на музейните колекции и други форми на представяне на движимо наследство.

Цел на приоритет КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО НА ПРОМЕНЯЩИЯ СЕ ГРАД:

Културното наследство да се превърне във фактор за устойчиво градско и регионално развитие и културен капитал, който притежава и икономическа и социална стойност, като едновременно с това се обогатят възможностите за взаимодействие със съвременните изкуства.

Задачи:

Стратегическа хоризонтална политика - образование:

- Развитие на професионален музейен мениджмънт за увеличаване на предлагането на културни ценности за експониране, насърчаване на мобилността на музейните колекции, изграждане на партньорства и социализация на културното наследство.

- Подпомагане на професионалното изграждане на специалисти, занимаващи се с изучаване и представяне на културното наследство.
- Разработване на система за оценка на използването на културното наследство за целите на устойчивото регионално развитие.
- Осигуряване на широк достъп до културните ценности, разработване, предлагане и популяризиране на традиционни и алтернативни културни и еко-маршрути в София, насочени към различни целеви групи.
- Насърчаване на програми и проекти, насочени към взаимодействие между културното наследство и съвременните изкуства.
- Повишаване на познанията и стимулиране на интереса към историята и наследството на града чрез образователни инициативи.

Стратегическа хоризонтална политика - инфраструктура:

- Диверсифициране на източниците на финансиране в управлението на дейностите, свързани с културното и природното наследство в София, ефективно използване на възможностите по Оперативните програми на Европейския съюз, публично-частни партньорства, в т.ч. концесии.
- Насърчаване на износа на изложби на територията на София; при разработване на музейните стратегии износът на изложби да стане стратегическа цел в дейността на музеите и галериите, тъй като увеличава приходите на институцията и служи като алтернативен финансов източник.
- Насърчаване на вноса на изложби на територията на София; за да се осъществява активна политика по внос на изложби в София с цел увеличаване на потреблението в музеите, е необходимо повишаване нивото на сигурност, създаване на гаранционен фонд и застраховки на изложбите.
- Създаването на многоезичен интернет портал, общ за всички музеи, галерии и други културни средища, свързани с културното наследство в София. Редовно актуализиране на интернет страниците на музеи и галерии за оптимизация на предлагания културен продукт и увеличаването на посетителите, респективно потреблението в музеите и галериите.
- Насърчаване на търговията с културни ценности на територията на София.
- Насърчаване на търговията с продукти, създадени на базата на културни ценности, производство и търговия на копия и сувенири, включително и чрез интернет.
- Повишаване на капацитета на общинските музеи за провеждане на проучвания в сферата на културното наследство.

Стратегическа хоризонтална политика - иновации и отваряне:

- Дигитализация: внедряване на единни стандарти за дигитализация на движимото, недвижимото и нематериалното културно наследство в София и по-интензивно включване на културно съдържание свързано със София в ЕВРОПЕАНА.
- Представяне на музейните експозиции чрез средствата на новите технологии и медии.
- Включване на София в международни културни коридори и маршрути, както и в международни изследователски инициативи, свързани с културното наследство.
- Разработване на специални финансови инструменти за подкрепа на новаторски и експериментални форми на изкуство и на иновативни модели на представяне и интерпретиране на богатото културно наследство на София.

Ще сме постигнали успех когато:

Все повече граждани и гости на София разпознават, посещават и взаимодействат с културното и природно наследство на София, представено в неговото многообразие, като това се случва благодарение на:

- Разнообразните културни маршрути, които се предлагат в София, обхващащи включително и наследството на малцинствата и мигрантските общности в София, индустриалното наследство, наследството на социализма, османското наследство и др.
- Новите технологии, които са спомогнали за ефективната социализация на културното наследство в живота на града и културните процеси.
- В София се проучва системно и експонира все по-голяма част културно – историческото наследство на града.

Културното и природно наследство на София стимулира пряко и косвено икономическия растеж и се възприема като сериозен актив за устойчиво икономическо развитие, като това се случва благодарение на това, че:

- Софийското културно наследство се рекламира на национално и международно ниво, включително и през новосъздадения многоезичен интернет портал, общ за всички музеи, галерии и други културни средища.
- София е част от важни международни културни коридори и маршрути, а историческият център се утвърди като част от Световното културно наследство.
- Създадена е дигитална многоезична колекция на Софийското недвижимо и нематериално културно наследство.
- Увеличени са вносът и износът на изложби.
- София има разпознаваеми сувенири.
- Нараснали приходи за града от търговия с културни ценности, продукти, създадена на базата на културни ценности и търговия с права за възпроизвеждане на културно наследство.

4. Приоритет СОФИЯ - ГРАД НА ТВОРЧЕСКАТА ИКОНОМИКА

Дефиниция

Акцент в този приоритет е подпомагане на развитието на творческата икономика на територията на София. Това включва изкуствата, културните и творчески индустрии, при които основни фактори в процеса на създаване са индивидуалното творчество, уменията, таланта, както и възможностите за възпроизводство и закрила на авторското право върху уникалния културен елемент. Основната теза тук е, че творчеството е „жизнено важен икономически фактор“ с огромен потенциал за създаване на благосъстояние и заетост. Динамичното развитие на културните и творчески индустрии се основава на синергия между културата, бизнеса, образованието, новите технологии. Понятието „творчески индустрии“ обединява три подсектора и тринадесет области (таблица 1). Те са изключително разнообразни като културни продукти и услуги, с различна степен на държавна или общинска подкрепа. За някои от областите субсидията е решаваща за оцеляването им на квази пазара; за други, работещи на пазарен принцип, проектната субсидия е форма на подкрепа, без която голяма част от тях ще изчезнат, ще преминат в други сектори или ще се комерсиализират крайно, а трети съществуват като реални пазарни субекти създаващи висок прираст към БВП. Тук са представени и всички форми на собственост – частна, общинска, държавна.

Категорията „творчески индустрии“ ги обединява не само чрез елемента на творчеството и авторското право, но и чрез възможността за обща целенасочена политика по отношение на културните и творчески индустрии, политика, чрез която творческата икономика има възможност да стане част и от националните приоритети.

Таблица 1 Културни и творчески индустрии

	Подсектори	Области	
ИЗКУСТВА, КУЛТУРНИ И ТВОРЧЕСКИ ИНДУСТРИИ И КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО	ИЗКУСТВА И НАСЛЕДСТВО	Визуални изкуства	
		Сценични изкуства	
		Художествени занаяти	
		Културно наследство	
	КУЛТУРНИ ИНДУСТРИИ	Музикална индустрия	
		Книгоиздаване	
		Печатни медии	
		Филмова индустрия	
		Радио, телевизия и нови медии	
		Софтуер и видео игри	
	ТВОРЧЕСКИ ИНДУСТРИИ	Дизайн	
		Архитектура	
		Рекламен пазар	
	СВЪРЗАНИ ДЕЙНОСТИ	ДЕЙНОСТИ СВЪРЗАНИ С КУЛТУРНИЯ ТУРИЗЪМ	

Контекст

Потенциалът на творческата икономика в икономическо и социално отношение е безспорен; нейният естетически, културен и творчески потенциал, от друга страна, е сърцевината, природата на тези дейности. Изкуствата, културните и творчески индустрии създават сериозен икономически резултат. През последното десетилетие те си извоюваха признание за специфично икономическо поле с голяма динамика, със социални измерения създаващи партньорски мрежи между обществения сектор и частния бизнес. Културните и творчески индустрии (КТИ) са катализатор за развитие на нови технологии и иновации в културния и индустриален сектор; те са неделима част от образованието и модерните регионални и градски политики. Всички тези обнадеждаващи характеристики във времена на криза са потвърдени на ниво София:

- Заетостта е отражение на огромния брой предприятия в сектора - 20 139, от които 9846 или 49% са в София. Предприятията в КТИ са 9,59% (2009г.) от всички предприятия в София; това означава, че всяко десето предприятие в столицата е предприятие на творческата икономика. Преобладаваща част са микро предприятията или дори отделни творци, които имат регистрирани самостоятелна организация.

- В София е концентрирана 58% от работната сила на културните и творчески индустрии, като за периода 2008-2009г. има нарастване с 6,6% на заетостта в сферата. Това е сериозна динамика, надминаваща с 0,5% средния ръст на всички заети в столицата.
- Растежът на заетостта в КТИ е непрекъсната тенденция не само за София или България, и тази положителна динамика се превръща в най-силната отличителна характеристика на КТИ – това са секторите, създатели на работни места и устойчива заетост. Голяма част от тях са обвързани с общи ресурси или с общи доставчици, т.е. създава се мрежова структура основаваща се на общ производствен процес - преливане на средства, наличие на общи свързващи дейности и участие в единна верига на създаване на икономическа стойност.
- За икономиката на София добавената стойност, създадена от КТИ за същия период е почти два пъти по-висока от тази за страната - 7,5 % (2008г.) и 6,6% (2009г.). Това е закономерно отражение на факта, че в София се създава 77,5% (2009г.) от добавената стойност на КТИ. Водещи области с над 90% концентрация по създаване на добавена стойност в столицата са филмовата индустрия 96,75% и софтуера и видео игрите с 90,35%.

Данните очертават София като национален център на културните и творчески индустрии.

Предизвикателства

За да се развие творческа „екосистема“, която да бъде силен фактор за привличане на инвестиции и таланти към града, трябва ясно да заявим ограниченията и бариерите, които съществуват в момента. Част от тях произтичат от природата на изкуствата и културните индустрии, но други са отражение на степента на развитие на социално-икономическата среда, т.е. те са динамични и подлежат на влияние.

Културните и творчески индустрии обединяват различни подсектори с различно ниво на държавна подкрепа и пазарно присъствие. Общи за КТИ са преобладаващият брой микро предприятия; липсата на кредитно доверие, т.е. ограниченото финансиране и оскъдно държавно проектно субсидиране; висока степен на специализирано образование, но липса на бизнес подготовка; висок дял на нематериалните активи, където авторските права и интелектуалната собственост са базисен капитал; липсва изграден цялостен бизнес модел; липса на обща координация и партньорски мрежи, особено в областта на дистрибуцията, промотирането, износа. Тези характеристики, определящи сектора като рисков за инвестиции, трудно предвидим, с трудни за оценка активи, тъй като в повечето случаи са нематериални, могат и трябва да бъдат преодоленни.

Цел на приоритет София – ГРАД НА ТВОРЧЕСКАТА ИКОНОМИКА: Разкриване и използване потенциала на изкуствата, културните и творческите индустрии за интегрираното развитие на града, гарантирано от целенасочена общинска политика и генериране на благосъстояние (икономически растеж, заетост) чрез развитие на творческата икономика в града.

Задачи

Стратегическа хоризонтална политика - образование

- Разгръщане на творческия потенциал чрез достъп до знания и информация, които ще открийт предприемачески възможности пред таланта. Първа крачка към тази цел е

професионализиране на включването в бизнеса, чрез специализирани програми за обучение.

- Създаване на обратна връзка - чрез представяне спецификата на сектора пред инвестиционни среди, банкови експерти по нематериални активи, венчърни институции; Целта е разкриване на специфичната икономическа природа на културните продукти и услуги и нуждата от специализирани инструменти за подкрепа и стимулиране.
- Създаване на обществено внимание към изкуствата, културните и творчески индустрии чрез разкриване на техния принос в духовен, естетически и икономически аспект както за отделния човек, така и за града. Запознаване на широки среди с възможностите на КТИ чрез медийно отразяване.

Стратегическа хоризонтална политика - инфраструктура

Сътрудничеството с други организации и сектори, създаването на мрежови инфраструктури е важна стъпка за организациите в творческата икономика независимо от формата им на собственост (частна, общинска, държавна). Подобни партньорства засилват конкурентоспособността, улесняват достъпа до пазари и финансиране, и са все по-естествени в епохата на нарастваща дигитализация.

В този аспект те са особено важни за:

- Привличане и устойчиво осигуряване на външни инвестиции – финансов инструмент за развитие на идеи и пазари, както и за създаване на специализирани финансови институции в творческия сектор (напр. гаранционни фондове, специализирани банки за микрокредитиране и др.). Особено важна е държавната подкрепа, но не само финансовата, а преди всичко координиращата ѝ роля между културните и икономическите структури, за развитието на добре работещ пазар в творческата икономика.
- Изграждане на пространствени инфраструктурни измерения – мрежи, инкубатори, клъстери, чрез които могат да бъдат подпомагани организациите, особено по-малките. Целта е да се преодолеят ограниченията и бариерите, произтичащи от размера на пазара, стойността на технологичните иновации, културните бариери, поставени от глобалния пазар.
- Подобряване на експортните възможности чрез специализирана политика и конкретни програми на търговски и бизнес асоциации.
- Развитието на проучвания, анализи и изследвания, които оценяват сектора, имат важна подпомагаща роля, като предоставят ясни количествени и качествени индикатори за реалното състояние на сектора, за неговите нужди и потенциал.

Стратегическа хоризонтална политика – иновации и отваряне

- Създаване на фондове за иновации с цел нарастване на ноу-хау трансфера.
- Развитие на нови канали за разпространение, в отговор на появата на нови бизнес модели свързани с дигиталните технологии. Това включва подпомагане развитието на млади таланти чрез създаване на условия и места в града за 'отглеждане' на таланти с нужното оборудване и пространство, където „технологията може да бъде в служба на творчеството“.

Ще сме постигнали успех когато:

В София използваме пълния потенциал на КТИ за създаване на повече и по-устойчиви работни места и по-високо качество на живот в града, като това се случва благодарение на това, че:

- В София са създадени и действат културни инкубатори и клъстери, които подпомагат организациите, особено по-малките, и насърчават технологичните иновации и се превръщат в посредник между местния и международния пазар; Изграден е капацитет за излизане на международни пазари на малки и средни предприятия и отделни творци чрез продължаващото обучение.
- София продължава да поддържа висок дял на заетите в КТИ.
- Въведени са алтернативни механизми за финансиране на КТИ и е увеличен делът на външни инвестиции.
- Проучванията и анализите, които оценяват сектора, са регулярни и предоставят ясни количествени и качествени индикатори за реалното състояние на сектора, неговите нужди и потенциал.
- Създадени са иновативни канали за разпространение и износ на културни продукти и услуги.

5. Приоритет РАВНОПОСТАВЕНО УЧАСТИЕ В ГЛОБАЛНИТЕ КУЛТУРНИ ПРОЦЕСИ

Дефиниция

Този приоритет ще развива процеси за отварянето на града към европейската и глобална културна комуникация, разбирани като процеси на активно, видимо и най-вече равнопоставено участие в създаването, разпространението и потреблението на културни продукти и политики. Тази комуникация предполага равни условия и възможности за участие, диалог и реципрочност, като тук се включват не само материалните възможности и „равен старт“, но и припознаването на всички участници като равни.

За постигането на тази цел София ще работи за превръщането си в притегателен център за изява на млади артисти от различни континенти и за създаването и активното комуникиране на образа на града като гостоприемна среда за копродукции в областта на културата. По този начин София ще подкрепи професионалното развитие и на българските творци, като им осигури възможност за професионална изява в международна среда.

Контекст

В 21-ви век отварянето на градовете към участие в глобални процеси и пазари има не само множество икономически, социални и политически предимства - то е неизбежно. Глобализацията в културата води със себе си и множество парадокси: все по-голяма взаимосвързаност на културите (и културните пазари), но и все повече регионализация и затваряне в националното; свръхпредлагане на културни продукти, но и все по-голяма специализация на потреблението и профилиране на аудиториите; все по-лесен достъп, но и все по-засилваща се комерсиализация на културните продукти. На този фон противопоставянето между внос/износ на култура вече не е достатъчно. Новата конкуренция между градовете е конкуренция за позиционирането им в културната комуникация и пазар, защото това води до привличане на инвестиции и човешки капитал, повишаване качеството на живот на градския жител и т.н.

В този глобализиран контекст и конкурентна среда на предлагане на културен продукт, София трябва да изгради собствена физиономия и да намери своята ниша в региона, която да развие максимално добре и по този начин да се позиционира и на европейската културна карта.

В допълнение, градът печели от активно участие в международния културен живот чрез увеличаване достъпа на местните аудитории до качествени културни продукти. Отварянето на градовете създава и нови възможности за местните творци, като от една страна повишава качеството на местната културна продукция (чрез повече конкуренция и високи стандарти), но и отваря нови пазари за културни продукти и работна ръка в творческата сфера. Международното сътрудничество спомага за адаптирането на добри практики и повишаване на капацитета в културния мениджмънт и на работещите в сферата на политиките в областта на културата. Не на последно място, то повишава интеркултурните компетенции на аудиториите и творците.

Предизвикателства

В момента равнопоставеното участие на София в глобализацията се културен живот се сблъсква с няколко ключови пречки. Към тях спадат както комплексът на „малката“ култура и пасивността на културните оператори, така и обективни фактори като наследената дългогодишна изолация, геополитически негативи, липсата на подходяща инфраструктура и техническа обезпеченост, малък пазар и езикова бариера, липсата на подготвени мениджъри и предприемачи, липсата на финансиране. София няма достатъчно разпознаваеми международни културни събития. Дори събитията, които предлагат конкурентно съдържание, не могат да се възползват от потенциала си поради ограничен маркетинг и комуникация извън страната. Бюджетите на най-големите и разпознаваеми международни културни събития на територията на София са в пъти по-ниски от тези на сравними по мащаб събития в съседни столици като Белград и Сараево. Липсата на устойчивост във финансирането им прави невъзможно те да планират и да се развиват стратегически.

Поради всички тези причини, международният културен обмен има нужда от специални мерки за насърчаване и ясно дефиниране на ползите от него за града, неговите граждани и неговите творци.

В новата история на София вече съществуват добри практики в създаването на международни платформи за култура, които градът трябва да надгражда и развива. Най-естественият начин за включването на София в международните културни процеси е чрез използването на потенциала на младите мобилни хора и чрез инвестиции в тяхното кариерно развитие на територията на града, разширяването на международните им контакти и поощряването на копродукции с други държави.

Цел на приоритет РАВНОПОСТАВЕНО УЧАСТИЕ В ГЛОБАЛНИТЕ КУЛТУРНИ ПРОЦЕСИ:

Превръщане на София в гостоприемна среда за привличане на аудитории и участници извън България в софийския културен и творчески живот, за съвместно създаване на културни продукти на територията на София и за домакинство на международни културни събития.

Задачи

Стратегическа хоризонтална политика - образование

- Улесняване на комуникацията и международния трансфер на опит и знания между софийски културни организации (независимо от статута им) и колегите им от други държави. Включване на темата за международното сътрудничество, участието в мрежи и създаването на копродукции като отделна тема в обучението на мениджъри и продуценти. Сътрудничество с университети.

- Подкрепа за създаване на международни творчески резидентни програми чрез предоставяне на инфраструктура (ателиета, репетиционни пространства, работни пространства и оборудване) и/или финансиране на проектни предложения за такива програми. Обвързване на резидентните програми с производството на продукт, свързан със София. Предварителен анализ на относителните предимства на София в това отношение и на добрите международни практики.

Стратегическа хоризонтална политика - инфраструктура:

- Осигуряване на нови и осъвременяване на съществуващи пространства и оборудване за представяне на изкуство, съобразени с международните стандарти за инфраструктура, която да може да посрещне техническите изисквания на големи събития в областта на културата и изкуствата;
- Провеждане на комуникационни кампании извън страната за ключови международни събития, подкрепяни от Столична община.
- Разработване и въвеждане на система за мониторинг на въздействието от международни културни събития на територията на София, както по отношение на културния туризъм, така и по отношение на международния отзвук в професионалните среди. Насърчаване на партньорството с туристическата индустрия.
- Въвеждане на механизъм, окуражаващ разнообразяване на източниците на финансиране за събитията, включени в Културния календар на СО с цел избягване на пълната зависимост на събитията от общинско финансиране;
- Възможност за съфинансиране на проекти, получили вече международно финансиране.
- Фокусирана стратегическа подкрепа на ключови международни културни събития на базата на предварителен анализ на областите, в които София би могла да има стратегическо предимство. Тези събития трябва да имат специален статут на финансиране и да бъдат избрани след публични дискусии и професионален анализ.

Стратегическа хоризонтална политика - иновации и отваряне:

- Включване на съвременната софийска културна продукция и нейните млади таланти във всички бъдещи усилия по брендиране на града.
- Насърчаване създаването на оригинални съвременни копродукции в София с участието на творци от различни държави, чрез създаване на специален фонд за поощряване на копродукции;
- Осигуряване на домакинството на София на годишните срещи на европейски и световни мрежи в областта на културата, изкуството, културните политики чрез сътрудничество и подкрепа на софийски организации-членки на такива мрежи.
- Подобряване на комуникацията на софийски културни събития и организации за привличане на аудитории и участници извън страната, засилено уеб присъствие на английски език. Сътрудничество с рекламни агенции и експерти по комуникация.

Ще сме постигнали успех, когато:

Присъствието на София на европейската и световна културна карта стане разпознаваемо, като:

- На територията на София годишно се създават минимум 5 международни коопroduкции в областта на съвременната култура и изкуства.
- В София има международно утвърдени фестивали, които привличат стотици хиляди международна публика, включително професионалисти и медии.
- Действащи резидентни програми за български и чуждестранни артисти, които посещат поне 30 души годишно.
- Всички културни събития с международна публика на територията на София прилагат система за мониторинг на посещаемостта, и на отзвук в професионалните среди и медиите.
- София е домакин годишно на поне две международни срещи на европейски и международни мрежи в областта на културата и изкуствата.
- Международните източници на финансиране са минимум 25% от общия бюджет за култура в града.
- Основната културна инфраструктура в града отговаря на високите световни стандарти в тази област.
- София е Европейска столица на културата през 2019 г., а резултатът от това голямо културно събитие е определен от публиката, професионалната общност и международните експерти като безспорен успех с измерими позитивни и устойчиви последици за културната сцена и гражданите на София.

VII. Инструменти за постигане на стратегическите приоритети

1. Усъвършенстване на нормативната уредба на общинско ниво:
  - Синхронизация на културната политика, особено финансиращите програми Култура, Културен календар, Европа и Младежки дейности, и взаимовръзката на културната политика с други общински политики.
  - Анализ и оптимизиране на ролята, дейността и управлението на общинските културни институти.
  - Предварителна оценка на ефектите от всеки нов нормативен и регулационен общински акт и съгласуване с нормативните документи на национално равнище, в чието инициране, създаване, консултиране и изменение София има водеща роля.
  - Създаване и прилагане на методология за анализ на общинските инвестиции в култура и оценка на риска. Повишаване ефективността на работата на общинските структури, провеждащи културна политика, и гарантиране на прозрачност и отчетност.
2. Развитие на мениджмънта и маркетинга на културата.
  - Развитие на специфични мениджърски умения за оптимално управление на публични и алтернативни средства, привличане на ресурси и развитие на културния продукт в отделните културни организации и институти.
  - Изграждане на капацитет не само в областта на човешкия капитал, но и на информационните и рекламни ресурси. Повишаване на видимостта на културните продукти и събития, включително и чрез нови технологии, с цел стимулиране на

потреблението и засилване на културната идентичност на София на различни равнища: местно, национално и международно.

- Координиран маркетинг на културните възможности на София към ключови целеви групи: жители, студенти, посетители и туристи, инвеститори. Разработване и налагане на отличителна програма от софийски културни събития и фестивали за изграждане на образа на София като творческа столица.

3. Аналитично осигуряване на общинската културна политика: регулярни изследвания и анализи.

- Развитие на приложни изследвания, емпирични проучвания и сравнителни анализи в областта на ефективността и ефикасността на изкуствата, културните и творческите индустрии и културните дейности в общината, които характеризират настоящата ситуация и проследяват развитието.
- Изграждане на база данни с широк достъп от сравнителна информация от София, останалите съотнормими градове в България и добри примери от други държави-членки на Европейския съюз.
- Ежегодно провеждане на социологически изследвания за мониторинг на потреблението, степента на достъп и развитие на пазара на културни продукти и услуги в София.
- Провеждане на футуристични изследвания с възможните средносрочни сценарии за развитие на сектора и проследяване развитието на иновативните технологии с цел подготовка и информирано вземане на решения.

4. Партньорства и междусекторни взаимодействия.

- Изграждане и поддържане на ефективни партньорства с останалите общини в България, особено с околните на София общини от Сдружение „Център” и градовете със съществен културен принос.
- Пълноценно използване на възможностите за културно партньорство с побратимените градове и градовете, с които София е подписала договори за сътрудничество.
- Изграждане на партньорства с централната власт (министерствата на културата; образованието, младежта и науката; регионалното развитие и благоустройството; икономиката, енергетиката и туризма; външните работи; българските културни институти в чужбина, държавните културни центрове и организации на територията на София) около общата кауза за развитие на града и на културния продукт и културното потребление.
- Активизиране и структуриране на партньорства с неправителствените организации и бизнеса в етапите информация – консултация – активно участие и съвместно участие в клъстери, инкубатори, фондове.

5. Финансови инструменти

- Разширяване на дейността на програма „Култура” на СО и осъществяване на подходи, които да комбинират общинска субсидия с пазарни източници. Политиката на програмата за отпускане на проектно финансиране на организации, така и на индивидуални артистични стипендии, които ще доведат до принос за развитие на града.

- Въвеждане на нови инструменти за алтернативно финансиране като например: микрокредитиране, ценни книжа (рисков капитал, различни форми на инвестиционни фондове, някои форми на социален рисков капитал).
- Анализ на възможностите за допълнително финансиране на културните дейности извън съществуващите механизми.
- Равен достъп до институционална подкрепа на културни организации, независимо от формата им на собственост.
- Поддържане на ежегодна положителна динамика на общинските средства за проектни субсидии за устойчиво развитие на културния и творчески сектор.
- Създаване и прилагане на методология за анализ на общинските инвестиции в културата и оценка на риска (анализ разходи - ползи). Мониторинг и оценка по матрица от индикатори на постигнато в областта на изкуствата, КТИ и културния туризъм по конкретни направления.
- Пълноценно използване на възможностите за финансиране на хоризонталните и оперативните програми на ЕС.

VIII. План на дейностите за изпълнение на стратегията

Конкретен план за действие ще бъде разработен след приемане на стратегията от Столичен общински съвет. В плана за действие ще бъдат включени и конкретни идеи от публичните обсъждания.

IX. Приложения:

Приложение 1: Работни дефиниции / използвана терминология

Култура е дейността по създаването, проучването, разпространението и опазването на културните ценности, както и резултатите от тази дейност.

Културна ценност е автентично материално свидетелство за човешко съществуване и дейност, което има значение за развитието на културата и е обществено значимо.

Творец е лице, което създава и/или изпълнява произведения на изкуството.

Любителско творчество е културна дейност, осъществявана от лице или от група лица, непрофесионално заети в областта на изкуството.

Културно многообразие: Терминът "Културно многообразие" включва многобройните форми, чрез които културите на групи и общности намират своята изява. Тези форми се предават в рамките на отделните групи и общности и се обменят между тях. Културното многообразие се проявява не само в различните форми, чрез които се изразява, обогатява и предава културното наследство на човечеството с помощта на разнообразните средства за културния изказ, но и в различните начини на художествено творчество, производство, разпространение, обмен и ползване на продуктите на културно изразяване, независимо от използваните способности и технологии.

Културно съдържание: Терминът "Културно съдържание" включва символичното значение, художествения аспект и културните стойности, които възплащават или изразяват определена културна самобитност.

Форми на културно изразяване: Терминът "Форми на културно изразяване" включва изявата на индивидуално, групово или обществено творчество с културно съдържание.

Културни дейности, продукти и услуги: "Културни дейности, продукти и услуги" включва дейности, продукти и услуги, които от гледна точка на тяхното специфично качество, използване или крайна цел възплащават или предават определена форма на културно изразяване независимо от търговската им стойност. Културните дейности могат да бъдат цел сами по себе си или да способстват за производството на културни продукти и услуги.

Културни политики и мерки: Терминът "Културни политики и мерки" включва политиките и мерките, отнасящи се до културата на местно, национално или международно равнище, независимо дали са насочени към културата като такава, или са предназначени да имат пряко влияние върху формите на културно изразяване на отделните лица, групи или общности, включително върху творчеството, производството, разпространението и обмена на културни дейности, продукти и услуги и върху достъпа до тях.

Опазване: "Опазване" означава приемане на мерки с цел запазване, закрила и насърчаване на разнообразните форми на културно изразяване. А терминът "Да се опази" означава да бъдат предприети мерки в този смисъл.

Межкултурно взаимодействие: Терминът "Межкултурно взаимодействие" включва съществуване и балансирано взаимодействие на различни култури, както и възможността да се създадат общи форми на културно изразяване на основата на диалог и в дух на взаимно уважение.

Вписващо и равнопоставено участие в глобалните културни процеси – тук изразът се употребява по асоциация с принципа за равнопоставено участие на индивидите в социалния и културния живот на техните общности (член 27 от Всеобща декларация за правата на човека), като тук той се разширява, за да обхване и глобалната общност. Подкрепата на принципа на „участието“ изисква на първо място осигуряване на равни условия и възможности за участие – и в създаването, и в потреблението на култура, независимо от националните граници. В тези условия се включват както материални възможности, така и припознаването на всички участници като равни. Вписващо или включващо участие е онова участие, в което има диалог и реципрочност. От гледна точка на тази дефиниция, културната политика на вписващото участие изключва стремежа към представителност на културния продукт и ограничаването на предлагането до „постижения“.

Културно наследство

Дефиниция, приета в Конвенцията за опазване на световното културно и природно наследство, ЮНЕСКО (приета с разпоредане № 13 от 4 февруари 1974 г. в сила от 17 септември 1975 г.):

- **паметниците:** архитектурни произведения, скулптури или монументална живопис, археологически елементи или структури, надписи, пещери и групи от елементи с изключително световно значение от гледна точка на историята, изкуството или науката,

- **ансамблите:** групи от отделни или сборни конструкции, които поради своята архитектура, своето хармонично единство или своята интеграция в околната среда имат изключително световно значение от гледна точка на историята, изкуството или науката,
- **забележителните места:** човешки творби или произведения, създадени съвместно от човека и природата, както и зоните, включително и археологичните обекти с изключително световно значение от гледна точка на историята, естетиката, етнологията или антропологията.

Дефиницията за културно наследство според Закон за културното наследство/2009 г./,

Недвижимо културно наследство, което включва: **археологически:** материални следи за човешка дейност, неделими от средата, в която са създадени, които се идентифицират чрез археологически изследвания; **исторически:** сгради, съоръжения, други структури и паметни места, свързани със забележителни исторически събития и личности; **архитектурно – строителни:** сгради, съоръжения, конструкции, части или съчетания от тях, които имат историческа, естетическа, техническа, културно и производствено-техническа, пространствена и функционална стойност; **художествени: произведения на изящните и приложните изкуства** – неразделни елементи от пространствената среда, в която или\, за която са създадени; **урбанистични:** обособими части от селищна територия и селищни образувания, чиито елементи са пространствено свързани и могат да се разграничат топографски; **културен пейзаж:** съвкупността от пространствено обособени устойчиви културни напластявания, резултат от взаимодействие на човека и природната среда, характеризиращи културната идентичност на дадена територия; **етнографски:** материални свидетелства за бит, занаяти, умения, обичаи и вярвания, които са свързани с пространствената среда.

Движимо културно наследство- археологически: движими вещи, открити в земята, на повърхността или под водата и свидетелстващи за епохи и цивилизации, които са обект на археологията; **етнографски:** движими вещи, които са свидетелства за начина на живот и работа, традициите, обичаите, обредите, вярванията и занаятите и дават възможност да се проучат етническите характеристики и промените в материалната и нематериалната култура; **исторически:** движими вещи, свързани с исторически събития и с живота и дейността на изтъкнати личности; **художествени:** произведения на изобразителните изкуства във всичките им техники и разновидности; **технически:** произведения на техническата култура; **архивни:** документи с културно и научно значение, независимо от времето, мястото, носителя и техниката на създаването им; **книжовни:** ръкописни културни ценности до края на 18 век, старопечатни редки и ценни издания, които притежават научна, културна, полиграфическа или библиографска стойност; **литературни:** документални и веществен културни ценности, свързани с цялостната история на българската литература.

Изброените обекти на движимо културно наследство са възможни за публичен достъп, чрез представянето във вид на колекции, експозиции, сбирки, експонирани в държавни, общински и частни културни организации, което предопределя вниманието на разработката към тези институции.

Клъстер - съвкупност от фирми, доставчици, поддоставчици на услуги, фирми от сходни производства и свързаните с тях институции (правителство, бизнес организации, академични общности, финансови институции и др.). В зависимост от характера на връзките между фирмите в клъстера може да говорим за: вертикални, хоризонтални и секторни клъстери.

Приета от СОС на 20.12.2012г. с доклад вх. № 93-00-355/4/13.12.2012 г. от д-р Тодор Чобанов, Малина Едрева, Жельо Бойчев, Владимир Кисьов, Любомир Дацов, Ангел Джамбазки, Капка Георгиева

Инкубатор – предприятие, създадено за подкрепа на предприемачеството и стартиращите компании и организации, което им дава възможност да се развиват чрез споделени ресурси, управленска експертиза и интелектуален капитал.

Приложение 2: Референтни документи

- Закон за културното наследство;
- Закон за местното самоуправление и местната администрация;
- Европейска харта за местното самоуправление;
- Стратегия „Европа 2020“;
- Зелена книга за отключване на потенциала на културните и творческите индустрии, Брюксел, 27.4.2010, COM(2010)183, ЕК;
- *Творческа Европа*, рамкова програма за секторите на културата и творчеството (2014—2020 г.);
- Стратегически план за развитие на културния туризъм в България;
- Общински план за развитие на град София (2007 – 2013г.);
- Стратегия за развитие на физическото възпитание и спорта на Столична община (2012-2020г.);
- Стратегия за развитие на социалните услуги за деца и семейства в град София (2010 – 2013);
- Стратегия за развитие на социалните услуги за хора от третата възраст в град София (2010 – 2013г.);
- Стратегия за превенция на социалното изключване на територията на град София (2011 – 2015г.).

Приложение 3: Използвани изследвания и анализи

1. Lisbon Council Policy Brief *Human capital Leading Indicators: How Europe's Regions and Cities Can Drive Growth and Foster Social Inclusion* by Peer Ederer, Philipp Schuller and Stephan Willms ISSN 2031 0943;
2. Столична програма „Култура“: Публики и артистично качество (Анализ въз основа на данните от документите на програмата и проектите финансирани и реализирани през 2008 г.), ФГПИ, София, декември 2009;
3. Културният календар на София: проблеми и перспективи (Оценка и анализ на Календар за културните събития на Столична община за 2010г.), ФГПИ, София, януари 2011;
4. Културни събития и културна инфраструктура в 8 периферни района на София, ФГПИ, София, септември 2011;
5. Столица със сто лица, фондация „Женски алианс за развитие,” ISBN 978-954-91090-2-3, София 2011;
6. Приносът на културата за развитието на европейските градове и региони, Асоциация за развитие на София, София 2011, ISBN 978-954-92828-1-8;
7. Икономическият принос на изкуствата, културното наследство, културните и творчески индустрии и културния туризъм в София, 2011 г., Анализ осъществен от Обсерватория по икономика на културата с подкрепата на Столична община;
8. Глобалната финансова и икономическа криза и българската култура – от държавно подпомагане към Национална културна стратегия, 2009 г., Д. Андреева, доц. д-р Биляна Томова, Обсерватория по икономика на културата;
9. Културното наследство – икономически аспекти, 2009 г., Д. Андреева, доц. д-р Биляна Томова, Обсерватория по икономика на културата;
10. Културно потребление – динамика и тенденции за периода 2007 - 2011 г., 2011 г. Д. Андреева, доц. д-р Биляна Томова, Обсерватория по икономика на културата;
11. Столична община и българската култура, 2011 г., Обсерватория по икономика на културата с подкрепата на Институт „Отворено общество“ София;
12. Проект „Културна карта на София”, Културен център на СУ „Св. Климент Охридски”;
13. Проект „Отворени градове”, Британски съвет в София;
14. *The Rise of the Creative Class, 2002*, Richard Florida;
15. Културната политика в България, Европейска програма за преглед на националните културни политики, Съвет на Европа, Съвет за културно сътрудничество, доклад на европейски експертен екип от Чарлз Ландри;
16. Проект, изследователска практика: Да си представим София като културна столица на Европа”, МА „Градски изследвания”, СУ „Св. Климент Охридски”, 2012.

Приета от СОС на 20.12.2012г. с доклад вх. № 93-00-355/4/13.12.2012 г. от д-р Тодор Чобанов, Малина Едрева, Жельо Бойчев, Владимир Кисьов, Любомир Дацов, Ангел Джамбазки, Капка Георгиева

Приложение 4: Становища от консултативния процес

Становища, получени в първия етап на консултативния процес по изготвяне на Стратегията София – творческа столица: <http://sofia-da.eu/bg/initiatives/43-initiatives/153-etap-1>

Обобщение на идеите и предложенията от проведените публични дискусии във втория етап на консултативния процес по изготвяне на Стратегията София – творческа столица: <http://sofia-da.eu/bg/initiatives/43-initiatives/203-obobshtenie-ot-provedenite-obshtestveni-diskusii>

Приложение 5: Специфики във финансирането на подсекторите в творческите индустрии (Приложение към приоритет София –град на творческата икономика)

Културата като обект на финансиране, но и като икономически, социален и естетически феномен, има различно място и функции при различните модели на управление. Значението ѝ за общественото развитие е силно повлияно от институционалната среда, която формира и обществените нагласи за “задълженията” на държавата, общината и пазара.

Понятието „творчески индустрии” обединява три подсектора и тринадесет области (таблица 1 в основния текст). Те са изключително разнообразни като културни продукти и услуги, с различна степен на държавна или общинска подкрепа. Отделните подсектори имат различни възможности за оцеляване на свободния пазар и този фактор до голяма степен предопределя и финансовите ангажименти на държавата и общината.

Така например, технологичните особености на изкуствата, и по-конкретно, на сценичните изкуства ги предопределят като слаб пазарен субект и ненамесата на държавата чрез субсидиране на сектора би довела до появата на непълен пазар. Този извод е в сила независимо от формата на собственост на сценичните организации. Като природа продуктите на тези изкуства имат характера на смесени публични стоки, а цените им са данъчни. От билети и други собствени приходи те не биха могли да покрият организационните си разходи. Ето защо външните, незаработени приходи (субсидии – бюджетни и проектни, спонсорство, дарения) са жизнено важни за тях, като делът им е диференциран при различните модели на финансиране.

Друга е ситуацията при културните индустрии – издателска, звукозаписна, кино, електронни медии и др. Те се доближават до класическия пазарен субект като приходи, разходи и норма на печалба. Тук има различия между отделните индустрии и страни породени вече не от технологична не приспособимост на продукта към пазара, а от:

- **характера на продукта**, който има като природа положителни външни ефекти, но като финансиране той може да носи характеристиките както на смесена публична стока (модел характерен за Европа), така и на частна стока (модел характерен за САЩ). При културните индустрии държавата проявява изборност и подпомага тези от тях, които създават положителни външни ефекти като национална гордост, образователна ценност. В тази посока на мислене, книгоиздаването и кино индустрията, обществените медии са сред най-често признатите създатели на национален културен капитал и поради това подпомагани под различна форма от европейските държави.
- **размера на пазара** - който е решаващ за възможните икономии от мащаба и окрупняване на производството. Ето защо страните с големи пазари за културните индустрии имат и повече пазарни инструменти за финансиране им. При малки пазари и затворени езикови общности части от тези индустрии имат по-скоро представителна национална стойност отколкото комерсиална. Развлекателните индустрии - музикален и шоу бизнес, мултимедии, паркови забавления най-често са изцяло комерсиализирани.

Творческите индустрии - дизайн, архитектура, реклама са реални пазарни субекти, те не са субсидирани. Относно дизайна, добрата културна политика обикновено създава благоприятна среда, особено когато пазарът е на етап развиващ се.

Приложение 6: Инфраструктура, необходима за изпълнение на Стратегията

1. Изграждане на жива лаборатория – инкубатор с пространство за експериментално изкуство.
2. Изграждане на мултифункционална преместваема зала за сценични изкуства.
3. Изграждане на Център за съвременно изкуство.
4. Изграждане на резидентен център за млади артисти.
5. Изграждане на поне 15 открити сцени, 2 от които високотехнологични.
6. Реконструкция на бивши индустриални сгради и превръщането им в съвременни културни пространства (Пример: Трамвайно депо)
7. Енергийно – ефективно реновиране на читалищна база (изграждане на мултифункционални зали) с приоритет в перифериите на София.
8. Реновиране на ОКИ (Софийска градска галерия, Театър „София“).
9. Интерактивен музей на София.
10. Изграждане на арт – клуб / пространство за култура и изкуство с библиотека в двора на Столична община.